

зведення житла і господарських приміщень, несвоєчасне надання допомоги з боку держави на проведення окультурення земельних наділів, свавілля чиновників царської адміністрації від губернського до волосного рівнів, призвели до того, що до 1914 р. понад 80 % століпінських переселенців повернулося в Україну або роз'їхалося по інших регіонах країни.

Перша світова війна і національно-визвольна революція 1917 – 1921 рр. в Україні, громадянська війна у РСФРР та іноземна інтервенція на Далекий Схід на деякий час призупинили переселенський рух з України на Урал, Сибір, Північний Казахстан, Далекий Схід. Однак на початку 1920-х років переселення у ці регіони відновилося і тривало 10 років. Його причиною став помітний приріст населення республіки (щорічно приблизно 1,8 млн. осіб). Це викликало аграрне перенаселення або так звану "аграрну тісноту" та появи 5 млн. (1 млн. дворів) мало земельних й обезземелених селян.

За програмою переселення, яка була схвалена ВУЦВК та РНК УСРР на початку 1920-х років терміном на 10 років з України на Поволжя було переселено 16 тис.; Урал – 9 тис.; Сибір – 74 тис.; Далекий Схід – 80 тис.; Північний Кавказ – 15 тис.; Північний Казахстан – 10 тис. дворів. Всього 187 тис. родин або 1,5 млн. осіб [9, арк. 297].

Але розгортання колективізації в Україні та Союзних Республіках, а потім – голод, який охопив Україну, Поволжя, Урал, Північний Казахстан, Північний Кавказ, окремі степові райони Сибіру, призупинили добровільне переселення українців у ці регіони СРСР.

1. ЦДАВО України. – Ф.27. – Оп.6. – Спр.655. 2. Там само. – Ф.27. – Оп.6. – Спр.655. 3. Там само. – Ф.413. – Оп.1. – Спр.150. 4. Там само. – Ф.27. – Оп.7. – Спр.1131. 5. Там само. – Ф.27. – Оп.5. – Спр.363. 6. Там само. – Ф.27. – Оп.7. – Спр.1131. 7. Там само. – Ф.27. – Оп.6. – Спр.639. 8. Там само. – Ф.27. – Оп.6. – Спр.639. 9. Там само. – Ф.27. – Оп.6. – Спр.639.

Надійшла до редколегії 18.03.11

I. Семеніст, асп.

ПІДПИСАННЯ ПЕРШОГО АМЕРИКАНСЬКО-ЯПОНСЬКОГО ДОГОВОРУ БЕЗПЕКИ (1945-1952 рр.): ВИТОКИ ТА ПЕРЕДУМОВИ

Висвітлено питання окупаційної політики США в Японії як передумови укладення першого американсько-японського договору безпеки.

The article pays attention to the U.S. occupation policy in Japan as a condition of the conclusion the first US-Japan security treaty.

Із часу підписання першого американсько-японського договору безпеки минуло вже 60 років. Разом з тим, події що відбувалися у ті часи й досі накладають відбиток на двосторонні відносини США та Японії. В сучасній українській історіографії даної проблематики розвиток американсько-японського союзу за часів "холодної війни" згадується побіжно, проте, саме у цей період закладалася основа стратегічного партнерства, договірно-правова база союзу безпеки між країнами, що були супротивниками у Другій світовій війні. Саме тому, нами було поставлено завдання дослідити процес формування основ американсько-японського союзу.

Витоки американсько-японського союзу слід шукати ще за часів окупації Японії, що почалася 28 серпня 1945 року з прибуттям генерала Дугласа Маккартура у військовий аеропорт Ацуга, та формально закінчилася 28 квітня 1952 року (зі вступом у дію Сан-Франциського мирного договору). За ці 80 місяців була закладена основа нових відносин між країнами. Народження американсько-японського союзу була наслідком цієї окупації.

Як відомо, основні принципи окупаційної політики союзників відносно Японії були сформульовані в Потсдамській декларації, підписаній 26 липня 1945 року Сполученими Штатами, Англією та Китаєм, до якої 8 серпня 1945 року офіційно приєднався й Радянський Союз.

У Потсдамській декларації зазначалося, що "назавжди повинні бути усунені влада та вплив тих, що ввели в оману народ Японії, змусивши його йти шляхом всесвітніх завоювань". У декларації підтверджувалося, що "повинні бути виконані" умови Каїрської декларації про обмеження японського суверенітету островами Хонсю, Хоккайдю, Кюсю та Сікоку. Союзники проголосили, далі, свою рішучість суворо покарати військових злочинців та вимагати від японського уряду усунення всіх перешкод до відродження та зміцнення демократичних тенденцій серед японського народу. Вони обіцяли також, що "будуть встановлені свобода слова, релігії та мислення, а також повага до основних людських прав" [13].

У декларації зазначалося, що для досягнення значених цілей територія Японії буде окупована, але "окупаційні війська союзників будуть виведені з Японії, як тільки будуть досягнуті цілі і як тільки буде утверджений мирно налаштований та відповідальний уряд у відповідності до вільно вираженої волі японського народу" [14].

Вирішальну роль для проведення демократичних перетворень в Японії мало те, в чиїх руках опиниться реальна влада в період окупації. Після підписання акту про капітуляцію були створені так звані союзні окупаційні війська, командування якими було покладено на генерала Дугласа Маккартура, командуючого збройними силами США у Тихому океані. В дійсності, в окупації брали участь виключно американські частини, не рахуючи невеликого контингенту англійських військ. Це дало змогу Сполученим Штатам диктувати японській владі свої вимоги та проводити таку політику, яка дуже часто приходила у протиріччя із домовленостями союзників того часу [10].

На Московській нараді міністрів закордонних справ США, СРСР та Англії у грудні 1945 року було досягнуто домовленості про створення Далекосхідної комісії та Союзної ради для Японії. До складу Далекосхідної комісії увійшли 11 держав – США, СРСР, Англія, Китай, Франція, Голандія, Канада, Нова Зеландія, Індія та Філіпіни. В завдання комісії входило формулювання політичної лінії, принципів та загальних засад, у відповідності до яких може здійснюватися виконання Японією її зобов'язань за умовами капітуляції. Важливе значення мало те, що для роботи комісії був прийнятий принцип односторонності великих держав – всі рішення приймалися більшістю голосів при умові співпадіння думок представників США, СРСР, Англії та Китаю [11]. Головнокомандувач окупаційними військами в Японії повинен був у своїй діяльності керуватися вказівками Далекосхідної комісії.

Союзна рада для Японії створювалася у складі представників чотирьох великих держав – США, СРСР, Англії та Китаю. Вона носила характер дорадчого орга-

ну, на який були покладені також функції контролю за діяльністю головнокомандуючого [12].

Незважаючи на те, що окупація здійснювалася від імені союзних держав, необмежені права зосереджувалися саме у генерала Д. Макартура. А рішення та рекомендації вироблені Далекосхідною комісією були неефективними, через право вето, надане США, СРСР, Китаю та Великобританії. Хоча й вони не мали іншого вибору як приймати усі рішення, прийняті Д. Макартуром та його помічниками. Саме на них було покладено завдання провести глибоку реформу суспільства Японії, економіки та державного устрою, дати нову конституцію.

Дослідники цього періоду виділяють три основні періоди окупації Японії: 1) період реформ; 2) період "відновлення"; 3) період "перегляду". Перший період окупації починається із підписанням Японією акту капітуляції 2 вересня 1945 року та завершується безуспішними спробами США скликати мирну конференцію восени 1947 року. Це був період, коли були здійснені найбільш інтенсивні та рішучі реформи на шляху демократизації Японії.

У перший період політика окупаційної влади була направлена на те, щоб перешкодити швидкому відновленню військового потенціалу колишнього супротивника США у Тихому океані. Саме в цей період була прийнята Конституція Японії (вступила у дію 3 травня 1947 року), яка стала одним із найважливіших досягнень окупації. Без детального дослідження післявоєнної конституції неможливе висвітлення й американсько-японського союзу безпеки, оскільки уся післявоєнна оборонна політика Японії була визначена Конституцією 1947 року.

На початку окупації, генерал Д. Макартур та його адміністрація прийняли рішення, що якщо Японія повинна стати справді демократичною – імператор має бути позбавлений будь-якої політичної ролі, а тому Конституція Мейдзі прийнята у XIX столітті, мусить бути переглянута або змінена повністю. У січні 1946 року, переконавшись, що елітарний та авторитарний японський естеблшмент був нездатний запровадити демократичну конституцію, Д. Макартур наказав своїм співробітникам розробити проект конституції. Через тиждень, з'явилася повністю переписана конституція, яка і була представлена японцям. До проекту Конституції було включено відому статтю IX: "Війна як суверенне право нації не визнається. Загроза або застосування сили назавжди забороняється як засіб врегулювання суперечностей із будь-яким іншими націями. Забороняється створення армії, флоту, повітряних сил та іншого військового потенціалу. Право на ведення державою війни не визнається" [22].

Поразка у війні створила підґрунтя для сильних пацифістських настроїв в Японії, проте положення про відмову від війни, що містилося у проекті конституції не було попередньо обговорено між Д. Макартуром та колишніми японськими лідерами, які були шоковані американським варіантом конституції, який виходив за рамки їх розуміння та світогляду.

Під час обговорень проекту конституції у парламенті, Хітоші Асіда, голова конституційного комітету нижньої палати парламенту, запропонував додати до статті IX два положення. Стаття IX, у тому вигляді в якому вона існує (зі змінами Х. Асіда курсивом) зазначає:

(1) *Щиро прагнучи миру у світі, заснованого на справедливості та порядку*, японський народ назавжди відмовляється від війни як суверенного права нації, а також від загрози або застосування збройної сили як засобу вирішення міжнародних суперечок.

(2) *Для досягнення цілі, вказаної у попередньому абзаці*, ніколи у майбутньому не будуть створюватися сухопутні, морські та військово-повітряні сили, рівно як

й інші засоби війни. Право на ведення державою війни не визнається [9].

Таке формулювання статті IX, що було схвалено як Д. Макартуром, так і японським парламентом, заклало основу аргументів, що вона не зазіхає на невідемне право Японії на самооборону.

Х. Ашіда пізніше говорив, що нова фраза на початку другого абзацу зберегла невід'ємне право Японії на самооборону і "чітко визнається, що у статті не міститься безумовного зречення від військової сили". Таке трактування статті IX Конституції було далеким від загальноприйнятого в Японії, а дебати з приводу тлумачення статті IX тривають і до сьогоднішнього дня [23].

Разом з тим, відправною точкою для американсько-японського союзу стали другий та третій періоди окупації (періоди "відновлення" та "перегляду").

Невизначена відстрочка мирного договору для Японії наприкінці 1947 – початку 1948 року, через радянську та китайську опозицію, ознаменувала собою початок величезної зміни у ставленні США до Японії як колишнього ворога. Акцент в окупації змістився від реформи японського суспільства в напрямку західної демократії до відновлення економіки Японії та соціальної стабільності. Почала розвиватися тенденція розглядати Японію як потенційного союзника, а не ворога [20].

Розбіжності серед союзних держав у 1948 році відносно того як підписати мирний договір, підкреслило важливість Японії у боротьбі за силу між Сполученими Штатами та Радянським Союзом. Процедурні суперечки були тільки симптомом, а не причиною конфліктів. Японська проблема, може бути більш зрозумілою лише у більш широкому контексті післявоєнної напруги у відносинах між Заходом та Сходом.

За цих обставин, Сполучені Штати передбачливо вирішили використати географічне положення Японії, робочу силу, та промисловий потенціал у своїх глобальних зусиллях задля зупинення радянської експансії. Проте, якщо до утвердження комуністичної влади у Китаї Сполучені Штати не були готові взяти на себе зобов'язання з оборони Японії у випадку агресії з боку комуністичних сил, то у січні 1950 року США повністю взяли на себе зобов'язання захищати Японію.

Основний принцип захисту Японії проти агресії був повністю розроблений до кінця 1949 року та публічно проголошений державним секретарем Д. Ачесоном в його виступі перед Національним прес-клубом у Вашингтоні 12 січня 1950 року:

"Поразка та роззброєння Японії поклато на Сполучені Штати необхідність взяти на себе військову оборону Японії так довго як це потрібно, як в інтересах безпеки в усьому Тихоокеанському регіоні, так і в інтересах безпеки Японії... Захист периметру проходить вздовж Алеутських островів до Японії, а потім йде до Рюккю – вони життєвоважливі пости оборони периметру Тихого океану, і вони повинні й будуть дотримані" [21].

Ще одним фактором який впливав на зміну підходів щодо Японії – зростання популярності комуністичної партії Японії. Так, у січні 1949 року на виборах до парламенту, КПЯ отримала 35 депутатських місць, що становило 10% голосів виборців [16].

Зі зростанням міжблокового протистояння, КПЯ змінює акцент із мирної революції на антиімперіалістичну боротьбу. Комуністи сконцентрували свою атаку на політику економічного відновлення Японії. Вони звинуватили план з відновлення економіки Японії, запропонований США (план Доджа) "як захід, що ставить ціль поставити Японію у повну залежність від іноземного монополістичного капіталу" та звинуватили консервативний уряд у продажі країни іноземним імперіалістам [17].

Як зазначає індійський дослідник історії американсько-японського союзу безпеки М. Амраваті, три фактори визначили зміни в політиці США щодо Японії: 1) рішення про скорочення економічного тягаря Японії для американських платників податків; 2) переоцінка Сполученими Штатами ситуації у світі та відносин із Японією; 3) Завершення реформ Головнокомандувачем союзними окупаційними військами і усвідомлення того, що реорганізація японського суспільства без економічної стабільності буде мати невелике значення. Ці фактори, як зазначає дослідник, були взаємозалежними та впливали один на одного. Однак, найбільш важливою зміною була ситуація, яка залишалася в тіні інших факторів [18].

Таким чином, зміну в політиці Сполучених Штатів до Японії визначила сукупність як внутрішньополітичних, так і зовнішньополітичних факторів. Проте головними серед них були: прихід до влади комуністів у Китаї та проголошення КНР, а також початок Корейської війни.

У той час як Японія здійснювала повільне відновлення за планом Доджа, а КПЯ набирала силу, Вашингтон зіткнувся з вибухонебезпечною ситуацією на Далекому Сході, що стала причиною кардинальної зміни зовнішньої політики Сполучених Штатів в Азії. У жовтні 1949 року Комуністична партія Китаю здобула рішучу перемогу та проголосила створення Китайської Народної Республіки. Це була подія, що мала далекосяжні наслідки в міжнародній політиці. Комуністичний Китай, що був природним союзником Радянського Союзу, додавав силу та престиж комуністичному блоку та змінював баланс сили у світі. Перемога комуністів у Китаї значно послабила позиції Сполучених Штатів в Азії. Не тільки американський бізнес втратив ринки Китаю, але й Сполучені Штати отримали потенційного конкурента в цій частині світу. Перемога китайських комуністів також створювала загрозу безпеці Японії. Окупаційна влада розуміла, що комуністичний блок буде намагатися зменшити вплив США на Японію через КПЯ.

Остінним фактором, що слугував на перетворення Японії у союзники США та утворення американсько-японського союзу безпеки стала Корейська війна 1950-1953 рр. Наслідками війни, як зазначає М. Амраваті, стали такі зміни політики Сполучених Штатів щодо Японії:

1. Японія стала необхідною військовою базою і джерелом тилового забезпечення для військових сил ООН у Кореї. Це також слугувало причиною економічного зростання у Японії;

2. Американсько-японське економічне співробітництво стало гаслом дня; а сама Японія повинна стати самодостатньою економічною одиницею та економічним партнером американського бізнесу проти комунізму;

3. Японія, Корея, Окінава, Формоза (Тайвань – прим. авт.) та Філіппіни були оформлені в оборонне кільце проти комуністичної експансії;

4. Японії було дозволено організувати поліцейський резерв, який повинен був стати ядром для японського переозброєння;

5. Крім того, виникла необхідність відновлення самоврядування в Японії та прискорення зусиль із підписання мирного договору з Японією;

6. Антикомуністичний рух по всій Азії має бути підтриманий і включений в організацію оборони Сполучених Штатів і Японії була відведена основна економічна роль в цих заходах [19].

За цих не простих умов у світі, у вересні 1951 року у Сан-Франциско була проведена мирна конференція, на якій 8 вересня 1951 року був підписаний мирний договір з Японією, під яким підписалися 49 країн, включаючи Японію. Три комуністичні держави – Радянський Союз, Польща та Чехословаччина – утрималися від підписання.

У той же день було підписано договір про безпеку між Японією та Сполученими Штатами.

Мирний договір з Японією формально відмовився від ідей та угод, підписаних в Каїрі, Ялті та Потсдамі, і тим самим, нарешті, відкрив шлях для включення Японії в американській оборонний периметр у Тихоокеанському регіоні.

У той самий день був підписаний "Договір про гарантії безпеки між Японією та Сполученими Штатами Америки". В його преамбулі зазначалося, що зі вступом у силу Сан-Франциського договору "Японія не має ефективних засобів для здійснення свого невідомого права на самооборону, тому що вона роззброєна" [6]. "Японія бажає, щоб ... Сполучені Штати Америки утримували свої збройні сили в Японії та поблизу неї для попередження збройного нападу на Японію" [7]. США зі свого боку виражали в договорі готовність "утримувати частину своїх збройних сил в Японії та поблизу неї, очікуючи, проте, що сама Японія буде більшою мірою брати на себе відповідальність за власну оборону проти прямої та опосередкованої агресії" [8].

Основою договору безпеки була Стаття 1 про надання Америці "права розміщувати свої наземні, повітряні та морські сили в Японії та поблизу неї". Таким чином, перший військовий договір між США та Японією був направлений на використання японських островів як складової частини стратегії США на Далекому Сході. Військові бази на території Японії мали надзвичайну цінність для США і з цієї точки зору, що договір безпеки не передбачав обмежень на ввезення ядерної зброї до Японії [1].

Стаття 4 передбачала, що договір припинить свою дію тільки тоді, коли, на думку урядів США та Японії, вступлять у силу такі заходи в рамках ООН або приготування до індивідуальної або колективної безпеки, що замінюють їх й "які необхідним чином забезпечать підтримку іншим шляхом міжнародного миру та безпеки в районі Японії" [2].

На думку відомого радянського дослідника С. Вербицького, посилення на ООН явно було зроблено для заспокоєння суспільної думки, тоді як друга умова припинення дії договору безпеки свідчила про наміри правлячих кіл США рано чи пізно включити Японію в регіональний військовий союз під своєю егідою в районі Тихого океану [3].

На підставі статті 3 договору безпеки 28 лютого 1952 року між США та Японією було заключено так званий адміністративний договір про умови розміщення американських збройних сил на японській території. За цим договором у розпорядженні США залишились фактично всі ті бази та інші військові об'єкти на японській території, які вони займали там до вступу в силу Сан-Франциського мирного договору [4].

Стаття 9 адміністративного договору передбачала, що "особистий склад збройних сил Сполучених Штатів, вільнонайманий склад та їх утриманці будуть вилучені з-під дії японських законів та постанов про реєстрацію та контроль над іноземцями"; Стаття 17 встановлювала, що "військові суди та влада США будуть застосовувати в межах Японії виключну юрисдикцію над усіма діями, які будуть здійснені в Японії військовослужбовцями збройних сил США, вільнонайманим складом та їх утриманцями". Це означало, що увесь особистий склад збройних сил США в цій країні фактично отримував право екстериторіальності (з вересня 1953 року японська влада отримала право обмеження юрисдикції над особистим складом збройних сил США в Японії) [5].

Таким чином, адміністративна угода робила американські бази свого роду державою в державі, повністю вилучаючи їх з-під контролю японського уряду. При

цьому ряд положень адміністративної угоди було сформульовано досить туманно, що дозволяло США давати їм довільного трактування.

28 квітня 1952 року мирний договір, договір безпеки та адміністративна угода вступили у силу. Усі органи військової адміністрації були ліквідовані. Функції державного управління перейшли до рук японського уряду.

Мирний договір, договір безпеки та адміністративна угода стали юридичною основою американсько-японського союзу безпеки.

Договір безпеки 1951 року заклав основи американсько-японського союзу. Він означав докорінний поворот у підході США до свого нещодавнього супротивника. За оцінкою Брукінгського інституту (США), "творці американської політики прийшли до висновку, що боротьба СРСР та США зменшила значення зусилля по зміні японського суспільства і що в процесі відновлення Японії більш важливіше перетворити її в опорний пункт американської сили. Виникла тенденція розглядати японське питання виключно у військово-стратегічних рамках [15].

Таким чином, можна прийти до наступних висновків:

По-перше, в період окупації Японія була повністю ізольована від зовнішнього світу. Всі контакти з іншими державами, а також відвідання Японії іноземцями здійснювалося тільки через штаб окупаційних військ. Таким чином, на надзвичайно складні проблеми післявоєнного світу японські політичні діячі дивилися очима держдепартаменту США. Це призвело до того, що протягом ряду років після заключення Сан-Франциського мирного договору Японія при проведенні свого зовнішньополітичного курсу слідувала в фарватері зовнішньої політики США.

По-друге, зовнішня торгівля Японії в роки окупації контролювалася штабом окупаційних військ. Це призвело до різкої переорієнтації з Китаю та країн Півден-

но-Східної Азії, що було характерно для японських зовнішньоекономічних зв'язків довоєнного часу, на США. Так, у 1948 р. на їх долю припадало 64,6% імпорту та 25,6% експорту Японії. Американська окупаційна політика була направлена на те, щоб прив'язати Японію економічно до США.

Таким чином, окупаційна політика США створила передумови для перетворення Японії на військового та політичного союзника США на Далекому Сході та у Південно-Східній Азії. Разом із тим, слід відмітити й інший аспект впливу американської окупації на подальший розвиток американсько-японських відносин, а саме вплив цієї окупації на психологію японського народу, на політичний клімат у країні, що в подальшому, особливо зі зміною співвідношення сил між обома країнами матиме важливе значення.

1. Вербицкий С. Японо-американский военно-политический союз (1951-1970). – М., "Наука", 1972. – С.20. 2. Там само. – С. 21. 3. Там само. – С. 21. 4. Там само. – С. 21. 5. Там само. – С. 22. 6. Договор о гарантии безопасности между Японией и Соединенными Штатами Америки // Вербицкий С.И. Японо-американский военно-политический союз (1951 – 1970 гг.). – М., 1972. – С. 271. 7. Там само. – С. 271. 8. Там само. – С. 271. 9. Конституция Японии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://asiapacific.narod.ru/countries/japan/constitution_of_japan.htm. – Назва з екрану. 10. Петров Д. В. Внешняя политика Японии после второй мировой войны. – М., 1965. – С. 26. 11. Там само. – С. 27. 12. Там само. – С. 28. 13. Потсдамская декларация [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.hrono.info/dokum/194_dok/1945potdam.php. – Назва з екрану. 14. Там само. 15. Цит. за.: Уткин А. И. США-Япония: вчера, сегодня, завтра. – М., 1990. – С. 134. 16. Amravati M. The Japan – US Alliance. History of its genesis. – New Delhi, 1985. – P. 17. Amravati M. – Вказ. праця. – С. 99. 18. Amravati M. – Вказ. праця. – С. 83. 19. Amravati M. – Вказ. праця. – С. 107. 20. Цит. за: Amravati M. The Japan – US Alliance. History of its genesis. – New Delhi, 1985. – P. 83. 21. Цит. за.: Amravati M. – Вказ. праця. – С.83. 22. Japan's Constitution and Defense Policy: Entering a New Era? / Rust Deming // Strategic Forum. – #213 (November 2004). – P. 1. 23. Там само.

Надійшла до редколегії 18.03.11

Ю. Сорока, д-р іст. наук

ОСНОВНІ ІДЕОЛОГІЧНІ НАПРЯМКИ РАДЯНСЬКОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ У ВІДОБРАЖЕННІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ 1940-х–1950-х РОКІВ

Розкриваються основні підходи й методи радянської історіографії у висвітленні суспільно-політичних процесів на західноукраїнських землях середини ХХ ст.

The main approaches and methods of Soviet historiography in studying of the social-political processes in the Western Ukraine Lands in the mid. of XX cen. have been evaluated.

Історіографічне осмислення суспільно-політичних, соціально-економічних, етнокультурних, демографічних випробувань населення західноукраїнських земель середини ХХ століття ось уже впродовж семи десятиріч привертає увагу дослідників різних спрямувань. Створений за роки радянської влади величезний масив літератури дає можливість розкрити основні підходи, оцінки й методи радянської історіографії до аналізу суспільно-політичних процесів в регіоні.

Історіографія суспільного життя західноукраїнських земель розпочалася одночасно із самими політичними подіями в регіоні з осені 1939 року. Партійно-державне керівництво своїм втручанням у висвітлення подій на Західній Україні всіляко намагалася змалювати триумфальну перемогу радянського ладу і всенародну підтримку дій влади у цих областях. Головним для істориків ставилося завдання дослідження революційного руху в Західній Україні, прагнення трудящих "возз'єднатися з Радянською Україною". У такий спосіб у 1939-1940 рр. розпочиналася радянська та ідеологізація науки у Західній Україні.

Концепція радянської історіографії полягала в тому, що входження західноукраїнських земель до складу

УРСР стимулювало розгортання внутрішньо назрілих соціально-економічних процесів, які були рівнозначними соціалістичній революції, що внаслідок корінних перетворень у краї розпочалося небувале піднесення в усіх сферах суспільного розвитку. Тому праці вітчизняних науковців носили головним чином популістський та пропагандистський характер та відзначалися суб'єктивним, упередженим підходом до розгляду проблеми [4; 18; 28]. Остаточне оформлення підходу радянської історіографії до висвітлення суспільно-політичних, соціально-економічних процесів на західноукраїнських землях відбулося у повоєнні роки. Вирішальний вплив на розвиток історичної думки спричинили агонізація режиму одноособової влади Сталіна, розгортання воєночекістських операцій та репресій проти населення регіону, масовий наступ на український національно-визвольний рух, заборона Української греко-католицької церкви, депортації мешканців західноукраїнських земель у віддалені райони СРСР.

Керуючись постановами ЦК ВКП(б): "Про недоліки в політичній роботі серед населення західних областей УРСР" (1944), "Про підвищення пильності, посилення боротьби з українсько-німецькими націоналістами в

© Сорока Ю., 2011